

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

**ЛЕКСИКА
НА ПЕРЕТИНІ
НАУКОВИХ ПАРАДИГМ**

**Монографія
за редакцією Л. Струганець**

Тернопіль – 2018

УДК 811.161.2+811.133.1]’37

Л 43

Рецензенти:

Олександр Стишов – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка;

Ірина Шкіцька – доктор філологічних наук, професор кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету;

Тетяна Мельник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України».

*До друку рекомендувала вчена рада Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(протокол № 9 від 27 лютого 2018 року)*

Лексика на перетині наукових парадигм: монографія /
Л 43 за ред. Л. Струганець. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. 212 с.

ISBN 978-617-7516-61-2

Монографію присвячено комплексному аналізу лексики літературної мови на перетині наукових парадигм: лексикології, лінгвостилістики і когнітивної лінгвістики. Висвітлено основні динамічні процеси в лексико-семантичних системах української та французької мов.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, учителів.

УДК 811.161.2+811.133.1]’37

ISBN 978-617-7516-61-2

© Колектив авторів, 2018

© ФОП Осадца Ю. В., 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА (Любов Струганець)	5
РОЗДІЛ 1. СЛОВО ЯК ОБ'ЄКТ ЛЕКСИКОЛОГІЇ.....	6
1.1. Слово у лексико-семантичній системі (Любов Струганець, Юрій Струганець)	6
1.2. Чинники розвитку словникового складу літературної мови (Любов Струганець)	21
РОЗДІЛ 2. СЛОВО У ПЕРМАНЕНТНІЙ ДИНАМІЦІ.....	26
2.1. Основні типи змін у лексико-семантичній системі української мови (Любов Струганець)	26
2.2. Інноваційні процеси в лексичному складі французької мови (Ольга Косович)	37
2.3. Неологізація як відображення загальної мовної еволюції (Ольга Косович)	51
РОЗДІЛ 3. СЛОВО НА ПЕРЕХРЕСТІ СТИЛІВ	61
3.1. Специфіка лексичних засобів функціональних стилів літературної мови (Марина Навальна).....	61
3.2. Лексична норма і стилі мови (Марина Навальна).....	75
3.3. Стилiстично нейтральна, стилiстично та функціонально маркована лексика (Марина Навальна)	79
3.4. Образотворчий потенціал лексикону в поетичному тексті (Володимир Мельничайко).....	88
РОЗДІЛ 4. СЛОВО У ВИМІРІ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ.....	106
4.1. Слово і концепт: методика аналізу (Тетяна Вільчинська).....	106
4.2. Особливості вербалізації сакрального концепту «Бог» в українській етнолінгвокультурі (Тетяна Вільчинська).....	122
РОЗДІЛ 5. СЛОВО У ТЕМАТИЧНИХ КЛАСТЕРАХ.....	135
5.1. Українська суспільно-політична лексика в інтернет-виданнях 2012–2017 рр. (Юлія Костюк).....	135

5.2. Футбольна лексика української мови початку ХХІ століття (Юрій Струганець).....	156
5.3. Негативнооцінна лексика в мові сучасної української газетної періодики (Юлія Калужинська).....	166
ВИСНОВКИ.....	186
ЛІТЕРАТУРА	189
ПРО АВТОРІВ.....	211

вінчання, вівтар); 3) кардинальна (часто діаметрально протилежна) зміна конотативного статусу слів (модель «+ → -»: *сталінський, соурреалізм, атеїзм*; модель «- → +»: *національний, багатопартійність, дисидент*).

Лабільність нормативно-стилістичних меж і градацій загальнонародного слововживання неминує породжує суперечності в стилістичній оцінці словникових одиниць, особливо тих, які перебувають на дотичних ділянках різних шарів, розрядів і функціональних сфер. Часто простежується запізнена фіксація у лексикографічних працях уже сформованих стилістичних норм. Така неадекватність кодифікації реальній мовній практиці пояснюється широким діапазоном стилістичних характеристик лексем (не просто вибором із двох параметрів «нормативне явище – ненормативне явище»), більшою динамікою перебігу стилістичних процесів.

Загалом констатуємо, що лексико-семантичні процеси великою мірою детермінують стан української національної мови. Специфіка динаміки літературних норм, адекватність їх відображення у кодифікації, рівень функціонування норм є основою для структурно-історичної диференціації періодів історії літературної мови. Моделювання основних типів змін у словниковому складі – ефективний спосіб вивчення кодифікованих лексичних норм, має прикладне значення для дослідження різних літературних мов.

2.2. Інноваційні процеси в лексичному складі французької мови

Мова є динамічною системою, складним механізмом, що, з одного боку, перебуває у постійному русі, з іншого – зберігає ознаки стабільності та цілісності, будучи основним засобом комунікації. Очевидно, саме тому питання про мовну змінність, суть, чинники і тенденції мовної еволюції є та буде одним з центральних у лінгвістичній науці.

У сучасному лінгвосоціумі панує комунікативна свобода мовлення. Вона виявляється у рясноті інновацій, у наданні переваги нестандартним формам вираження думки, у розширенні нормативних меж мови, а інколи і у свідомому порушенні мовних норм. Інноваційні

процеси відбуваються безперервно, оскільки вони пов'язані з мовленнєвою діяльністю людини. Ці процеси представляють контекстуально зумовлений перерозподіл смислових компонентів у змісті окремої одиниці, внаслідок якого така мовна одиниця стає інформаційно, експресивно або прагматично значимішою у рамках конкретного висловлювання [Ремчукова 2005, с. 32].

Інноваційна діяльність є одним із компонентів процесу мовної еволюції. Інноваційні процеси у французькій мові неодноразово були об'єктом аналізу на певних часових відрізках. Зокрема, розвиток словникового складу мови досліджували Л. Гільбер, Ж.-Ф. Саблероль, М.-Ф. Мортуро, Ш. Марселезі, Г. Вальтер, Ж. Бастужі, Ж.-К. Булянжі, Ф. Кюзен-Берш, А. Гус, В. Гак.

Інноваційні процеси спричиняють зміни як у системно-семасіологічній, так і в соціолінгвістичній характеристиці лексики. Інноваційні процеси в системно-семасіологічному плані пов'язані зі зміною семантичного і/або формального статусу лексичних одиниць [Гочев 2017]. Зміни у політичному просторі, у політико-правовій організації суспільства, економічні перетворення; досягнення науки і техніки, інтернет-технології, електронні засоби комунікації, відкритість суспільства і його інтеграція у міжнародний культурний та інформаційний простір – це ті чинники, які зумовлюють сьогодні активні інноваційні процеси у лексиці французької мови. З одного боку, ми спостерігаємо закономірні значні зрушення у лексико-семантичній системі мови: частина слів, що активно вживаються, оновились семантично та функціонально, а звичні для більшості мовців номінації перейшли в категорію історизмів; низка лексем, навпаки, з пасивного фонду перейшли в активний. З другого боку, зміни в суспільстві зумовили появу численних запозичень (*flashmob m*, *hacker m*, *googlisme m*), які особливо є помітними у газетно-публіцистичному та молодіжному мовленні. Як зазначає Є. Карпіловська, нові запозичення (незапозичення) забезпечують новими словотворчими ресурсами як аспектуалізацію, так і генералізацію семантики слова [Карпіловська 2009]. Окремі аспекти запозичень досліджували на сучасному етапі розвитку французької мови [Рубан 2012]. Однак, коли її лексичний склад постійно поповнюється запозиченими словами, існує необхідність ретельно

проаналізувати джерела, шляхи та способи запозичення, а також з'ясувати необхідність та перспективність функціонування у мові. Адже надмірне захоплення запозиченою лексикою веде до «засмічування» мови, до нівелювання її національних рис [Щербак 2007].

Зазначимо, що вияви інноваційного процесу в соціолінгвістичному плані пов'язаний зі змінами в статусі лексичних одиниць:

1) у сфері їхнього використання: повернення маловживаних або застарілих слів з пасивного словника в активний (*areligieux* adj, *présentement* adv, *plaisant* adj, *connecter*, *ménager*, *couleurs* n.f.pl.), а також відхід лексичних одиниць у пасивний словник (*gasconisme* m);

2) у сфері їхнього розповсюдження: перехід лексичних одиниць із лексики обмеженого використання в лексику необмеженого вжитку, наприклад: *scanner*, *modulateur* (з інформатики), *skating*, *canyoning* (зі спортивної термінології);

3) у сфері їхньої реалізації у мовленні: перехід лексичних одиниць з однієї сфери спілкування в іншу, наприклад, книжне слово *choix* в контексті: *C'est une réflexion que je mène depuis des semaines. Des élus sont venus me voir, je les ai écouté et à un moment, j'ai pris ma décision au bout de quelques semaines. Elle n'était pas facile. C'est un **choix** de passion, pas de carrière, l'appel de Paris est irrésistible*», *a-t-elle expliqué* [LP3 2013].

Таким чином, зміни в статусі лексичних одиниць у соціолінгвістичному плані є результатом інноваційних процесів переходу наявних лексичних одиниць з одного лексичного пласта в інший в межах кожної з указаних сфер. У результаті цього вони набувають нових ознак, орієнтованих на пристосування до специфічних умов нової ділянки відповідної сфери.

Вважається, що поява нових одиниць відбувається під впливом конкретних зовнішніх, щодо системи мови, і на основі внутрішніх, закладених у самій мові, закономірностей. Дослідження особливостей розвитку словникового складу неможливо проводити без урахування позиції діалектичного підходу до явищ мови в цілому і до словотворення зокрема. Основними є ідеї про взаємозалежність та взаємозумовленість мовних явищ; використовується системний підхід у вивченні об'єктивної реальності.

Найбільш активний розвиток мови здійснюється у галузі лексики, що зумовлено, крім її особливостей порівняно з іншими мовними рівнями, зокрема, більш високим ступенем позамовної детермінованості.

Розвиток мови – це 1) будь-які зміни, які відбуваються у мові (наприклад, розвиток суфікса із самостійного слова); 2) ті з них, які ведуть до вдосконалення виразних можливостей мови, будучи наслідком процесу пристосування мови до потреб спілкування, які постійно зростають. Поняття «розвиток мови» та «зміни у мові» недостатньо чітко диференційовані в лінгвістиці, внаслідок чого зміни, які не ведуть до вдосконалення мови, також відносять до галузі «розвитку мови». Розрізняють відносний та абсолютний розвиток мови.

Прикладом відносних змін у мові є фонетичні зміни, головне завдання яких – ліквідація «ділянок напруги». При цьому можуть виникати нові ділянки напруги, що зумовлює хвилеподібний рух мовних змін. Абсолютний прогрес мовної техніки виражається у пристосуванні мови до форм суспільного життя, яке невпинно ускладнюється (росту виробничих сил суспільства, розвитку науки, техніки і загальнолюдської культури).

Виникає велика кількість нових понять, для яких мова змушена шукати засоби вираження, розширюються суспільні функції мови, ускладнюється стильова варіативність. Мови розвиваються за лінією абсолютного і відносного прогресу одночасно.

Мовні зміни – процеси, які відбуваються у мові в результаті опосередкованого тиску на систему мови екстралінгвістичних чинників. Так, А. Мартіне називав мовними змінами новації у фонології і в граматиці, спричинені принципом економії, що розумівся як вирішення конфлікту між потребами спілкування і природною інерцією людини (наприклад, зміни вираження граматичних категорій у процесі еволюції мови). Насамперед, нові явища є помітними на лексичному рівні, проте вони виникають і на інших рівнях мови, наприклад, в синтаксисі (виражаються у впорядкуванні синтаксису, усуненні багатозначності синтаксичних конструкцій). Зміни у мові виявляються також і в результаті мовного контактування: наприклад, на синтагматичному рівні накопичення інтерференційних явищ

призводить до розвитку полісемії, зміни правил сполучуваності морфем і лексичних одиниць, а також до появи нових синтаксичних конструкцій тощо [Кожемякина, Колесник, Крючкова, Михальченко 2006].

Зміни у мові тісно пов'язані з трансформаціями в її лексичній системі, що є наслідком дії зовнішніх умов функціонування мови (мовна ситуація, мовна інтерференція, взаємовплив національних культур), так і з внутрішньолінгвістичними механізмами (аналогією, тенденціями до стислості висловлювання (економії мовленнєвих зусиль), прагненням до використання експресивно-емоційних засобів вираження, появою нових синтагматичних зв'язків слова, які мають вплив на лексико-семантичні зміни тощо.

Словниковий склад французької мови є багатоплановою складною конструкцією. Його розвиток є закономірним. Мова містить значний відсоток стабільних елементів і одночасно створює нові лексичні одиниці. Словникові зміни супроводжуються процесами уніфікації та диференціації, завдяки яким досягається стабільність словникового складу, певна послідовність його поновлення та збагачення. Стабільність лексичної системи реалізується та сприймається через дію певних умов, що отримали назву умов лінгвальної стабільності, зокрема, таких:

- 1) поступовий, ступеневий характер процесів словотворення, коли словотвірні інновації виникають поетапно відповідно до потреб узусу, а саме словотвірне гніздо перебуває у процесі формації тривалий час;
- 2) характер мовних контактів та неозапозичень, що регулюється;
- 3) семантична стійкість, чітка окресленість меж значень та відповідність мовної практики лексикографічним фіксаціям;
- 4) очевидний характер стилістичної стратифікації [Скляревська 2001].

Показник стабільності лексичної системи на різних етапах мовного розвитку не однаковий. На початку ХХІ ст. для французької мови є характерний своєрідний «неологічний бум»: відзначаємо значну кількісну та певну якісну трансформацію словникового складу, гнучкість, демократизацію мовної норми. За таких умов виникає проблема введення до нормативних словників нових слів та значень, відновлених застарілих одиниць тощо.

Процеси перегрупування центральних та периферійних лексем відбуваються у мові постійно: нові та відроджені лексичні елементи поступово стають центральними, а певна кількість останніх переходить у периферію словника. Головна властивість мови пов'язана з постійною потребою поповнення її новими засобами, внаслідок чого система мови приймає лексичні неологізми на чітко визначені для них місця [Жайворонок 1999].

Вивчаючи шляхи поповнення лексичного складу французької мови, дослідники найчастіше вказують на три основні джерела: створення нових слів за допомогою словотвірних можливостей самої мови; зміни значення вже відомого у мові слова; запозичення (*clubbeur, buzz, slim, wiki*). Сьогодні відзначається підвищена інтенсивність словотворення, зокрема різні види афіксації (*décohabiter, cyberdépendance*), складення та зрощення різних типів (*adulescent, multijoueur, fluocompact, mobinaute, moto-taxi*) тощо.

Зазначимо, що мова реагує на всі зміни, що відбуваються у суспільній та індивідуальній свідомості, та, відповідно, відображає їх. Соціальні чинники, які впливають на розвиток словникового складу, є різноманітними: рівень виробництва і техніки, соціальна культура суспільства, активність політичних, економічних, науково-технічних, культурних контактів тощо. Наукові відкриття, наукова співпраця ведуть до інтернаціоналізації термінології, міжнародні контакти сприяють певній інтернаціоналізації словникового складу загалом. Взаємодія лексичних пластів розглядається у мовознавстві як процес інтеграції.

Стрімке збільшення спеціальних термінів супроводжується їхнім інтенсивним проникненням до загальнолітературної мови. Соціально-політичні процеси останніх років зумовили численні мовні трансформації, до того ж найактивніше нові форми суспільних відношень виявились у різних семантичних змінах.

Не викликає сумнівів факт безпосереднього зв'язку поповнення лексики мови з життям суспільства і розвитком цивілізації загалом. На це вказував В. Виноградов, стверджуючи, що словниковий склад мови швидше та ширше, ніж інші сторони мовної структури, реагує на зміни у всіх сферах суспільного життя. В розвитку словника здійснюється своєрідна реєстрація цих змін і закріплення невпинної творчої

пізнавальної роботи суспільства. Історія лексики тісно й органічно пов'язана з історією виробництва, побуту, культури, науки, техніки, з історією суспільних світоглядів. Тут зв'язок історії мови з історією суспільного розвитку виявляється безпосередньо і всесторонньо [Виноградов 1977]. Окрім екстралінгвістичних причин, що впливають на розвиток і оновлення лексики французької мови, діють і причини внутрішньолінгвістичні, які значною мірою зумовлені зовнішніми стимулами – соціальною потребою в найменуванні всього нового і в його осмисленні, внутрішньомовними чинниками – тенденціями до економії, уніфікації, системності мовних засобів, варіювання номінацій із різною внутрішньою формою, етимологією, завданнями експресивно-емоційної, стилістичної виразності. Таким чином, поява нових слів продиктована не тільки потребою в номінації нового поняття, яке з'явилося, але й постійним саморозвитком мови, прагненням до вдосконалення способів мовних позначень.

Отож, у словниковому складі мови спостерігаємо тенденцію до ускладнення та збагачення. Динаміка семантичної структури окремого слова зумовлює розвиток словникового складу в цілому, його якісне і кількісне перетворення. Однак, оновлення лексики відбувається не тільки як явне включення до вокабуляру нових одиниць. Оскільки слово знаходиться в постійному функціонуванні, у його семантичній структурі можуть помічатися чи відбуватися зрушення, які призводять до більш чи менш значимих змін. Кількісне збільшення словника не підлягає сумнівам (загалом потрібно зазначити, що процеси архаїзації слів виражені слабше, порівняно зі збагаченням лексики), ускладнюється його організація (склад лексико-семантичних груп, синонімічних, антонімічних, омонімічних тощо), диференціюються наявні дериваційні зв'язки слів (оскільки лексика стає різноманітнішою), посилюється міграція слів різних мовних реєстрів. Поява нових ЛСВ веде до суттєвих змін усередині лексичного фонду. Відтак, словник – найбільш прониклива сфера у мові. Про це свідчить безупинне його оновлення новими лексичними одиницями.

Для порівняння подамо динаміку розвитку словникового складу французької мови на прикладах словників *Petit Larousse* та *Petit Robert* (2000-2013) (див. рис. 2.2, 2.3, 2.4).

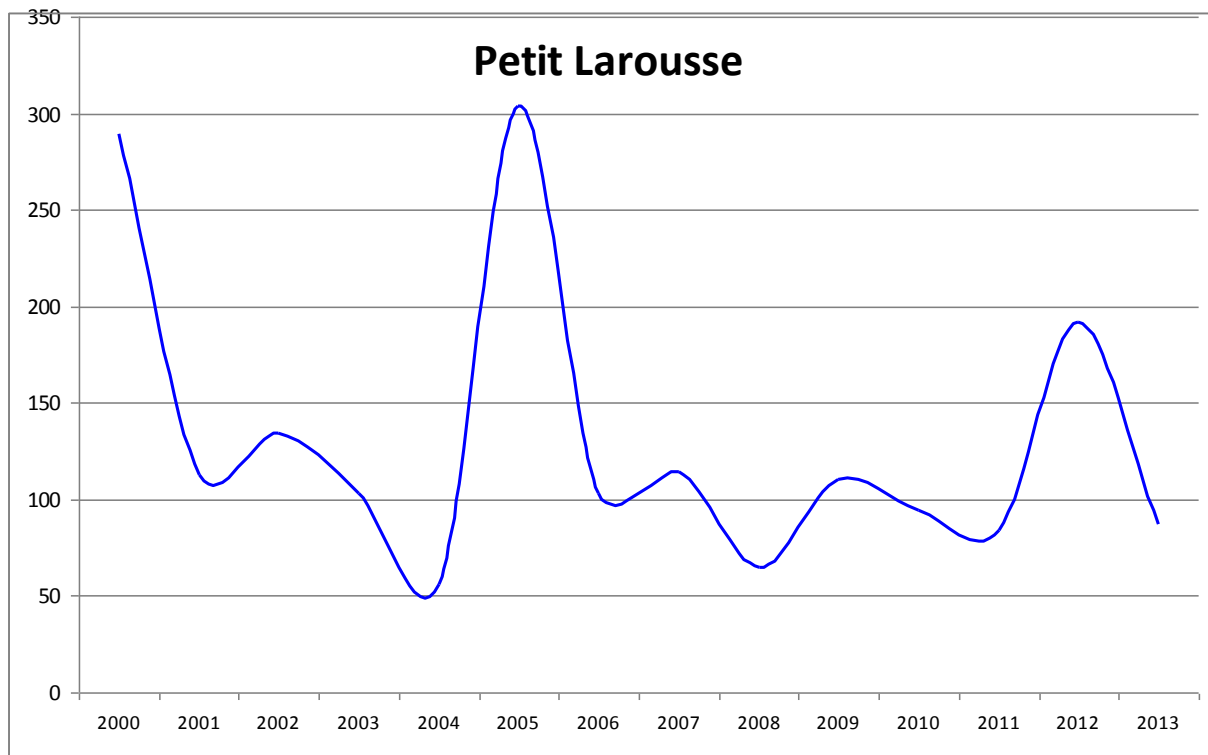

Рис. 2.2. Інновації, що ввійшли до словника *Petit Larousse* упродовж 2000-2013 рр.

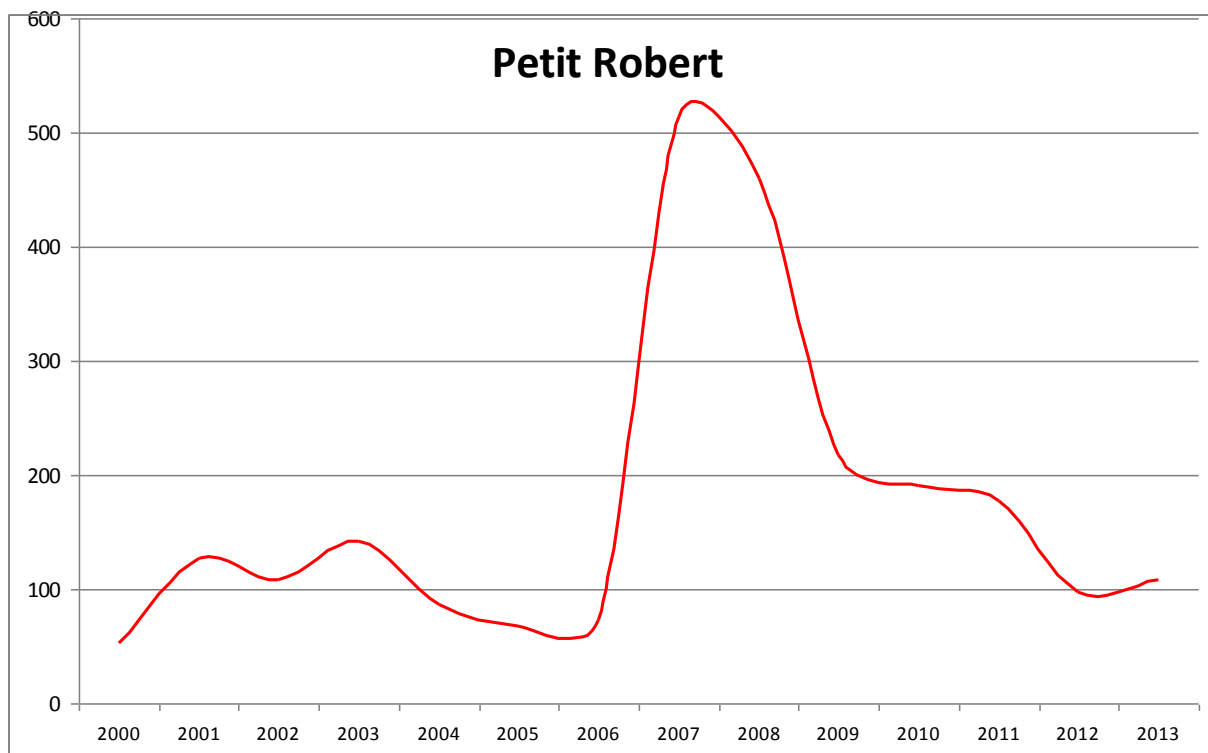

Рис. 2.3. Інновації, що ввійшли до словника *Petit Robert* упродовж 2000-2013 рр.

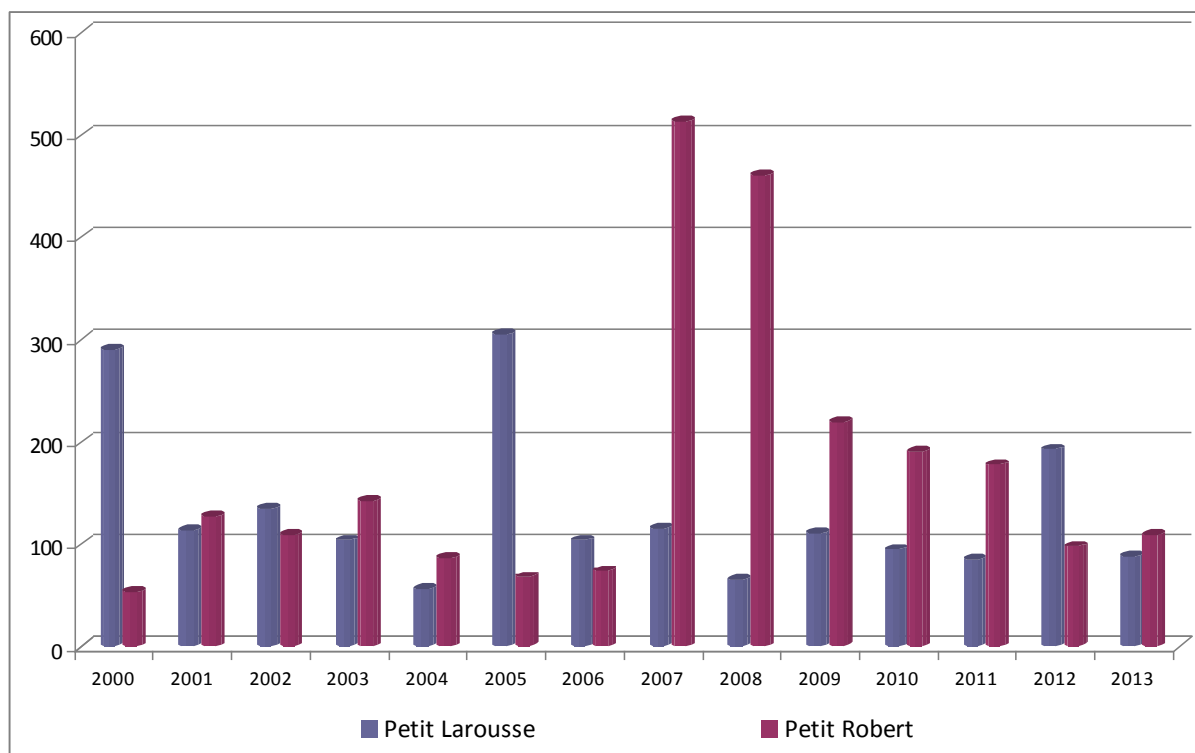

Рис. 2.4. Порівняльна схема входження нових слів

На основі реєстру вибраних словників маємо змогу моніторити розвиток словникового складу, а отже, якомога повніше вивчити процеси архаїзації та неологізації лексики, спрогнозувати основні тенденції лексико-семантичного розвитку, встановити закономірності динаміки мови, виявити причини та чинники мовної еволюції.

Лінгвісти розмежовують чинники зовнішнього та внутрішнього розвитку словникового складу мови. Зовнішні чинники співвідносяться, насамперед, з його кількісним ростом, що відбувається шляхом запозичення, словотворення, фразеологізації. Ця єдність сприяє не тільки виявленню структури словникового складу, але й наступності між його різними станами на різних етапах розвитку мови, коли органічно поєднуються мінливість, унікальність зі стійкими тенденціями, а також повторюваність певних явищ та процесів. Усі перелічені чинники діють комплексно та перетинаються з внутрішніми, тому якісна трансформація словникового складу відбувається складним шляхом. Тенденції внутрішнього розвитку ґрунтуються на взаємодії лексичних пластів, переході слів з однієї частини мови в іншу, динаміку розвитку семантичної структури слова,

диференціації варіантів слів, формальному та семантичному злитті слів, варіативності слова тощо. Постійна взаємодія різних лексичних пластів зумовлена також єдністю мовної системи і мовленнєвої діяльності.

Як зазначають науковці, основні зміни в лексико-семантичній системі української мови на початку ХХІ ст. відбуваються трьома основними шляхами, такими як:

- 1) розширення словникового складу української мови за рахунок нових лексичних одиниць;
- 2) перерозподіл між різними угрупованнями всередині словникового складу, що склався;
- 3) зміни в плані змісту словесних знаків [ДПСУЛ 2008].

Наш аналіз фактичного матеріалу показує, що французька мова початку ХХІ століття розвивається за тими ж напрямками. Процес розширення словникового складу мови за рахунок нових лексичних одиниць здійснюється двома шляхами:

- 1) через поповнення словника новими іншомовними одиницями;
- 2) через утворення неологізмів із власних мовних ресурсів.

Запозичення у своїй більшості представлені англіцизмами: *audioblogging* (manifeste de l'audioblogging), *biohacking* (exploration du décodage du génome humain, avant la biologie synthétique avec les doigts, comme nous avons exploré l'informatique avec des lignes de code), *blook* (un livre réalisé à partir du contenu d'un blog ou un livre publié sur un blog), *facebookable* (un contenu digne d'être publié sur facebook, susceptible de susciter l'intérêt des internautes qui pourront «liker» ou commenter sur le réseau), *buzz marketing* (technique marketing consistant à faire du bruit autour d'un nouveau produit ou d'une offre), *fast casual* (concept de fast-food haut de gamme, crédibilise son engagement nutritionnel en s'appuyant sur la caution d'un professionnel de santé). Трапляються запозичення з іспанської мови: *caracoler* (effectuer des caracoles, pour un cheval; évoluer avec vivacité et facilité; prendre une position prédominante, très au-delà des concurrents), з італійської: *barista m* (celui qui a acquis un certain niveau de compétence dans la préparation de boissons au café à base d'expresso), *fascisme* (un mouvement politique italien apparu en 1919), *aggiornamento* (un terme italien signifiant littéralement mise à jour).

Необхідною передумовою для мовного запозичення є існування контактів між народами-носіями мов. На сучасному етапі завдяки технічним винаходам, новітнім технологіям можливості контактів між різними країнами надзвичайно збільшились. Іншомовні слова проникають особливо активно за допомогою ЗМІ: *Le nouveau luxe, c'est... la révolution à table. Le nouveau luxe, vaste programme comme dirait De Gaulle... En 2010, la politesse a pris un tour facebookien. Tout le monde s'embrasse, tout le monde se déclare, «bisous» ponctuent chaque fin de conversation, l'adulcescence s'est emparée de nous...* [LP2 2010]; *La Fouine: «Les clashes, ça peut mal se terminer». Ces clashes à répétition avec Booba, c'est un peu ridicule, non? La Fouine. On est des cons, des bouffons, on donne une mauvaise image de la banlieue, des jeunes des quartiers. Je suis pressé que ça s'arrête* [LP3 2013]; *En fin de journée, deux enseignantes des lycées Bon secours et Sainte-Louise de Marillac ont présenté la flashmob de la fraternité avec près de 200 personnes sur la musique des Black eyed peas, I gotta feeling, au pied du Castillet. Ce samedi à 15 h 45, une célébration d'envoi pour Diacona Lourdes était célébrée par Monseigneur Marceau. Les pèlerins se verront confier le Livre des merveilles et des fragilités pour Lourdes* [LI 2013].

Запозичення найчастіше використовуються для позначення нових понять, явищ, реалій: *web services m pl* (services en ligne, par Internet), *tumblelog m* (variante du blog), *tribal-surfer m* (qui trouve dans Internet sa tribu et le moyen idéal de tisser un réseau relationnel, sans se soucier de la classe sociale, de la langue ou de la race). Найчисленнішу групу складають іншомовні слова для позначення відомих явищ чи реалій, але які не мали у французькій мові однослівних найменувань, наприклад: *un crash d'avion* замість *un avion s'est écrasé*; *une vamp* (femme fatale), *un campus universitaire* (ensemble universitaire situé en dehors de la ville, regroupant des salles de cours, des résidences, des parcs), *un boom* (développement rapide et soudain d'un événement), le baby boom (le boom des naissances). Такі лексичні інновації вважаються не тільки короткими, але й експресивними. Використання деяких запозичень є певною мірою проявом модернізму: *loser m* (personne qui accumule les mauvaises expériences, un perdant), *nerd m* (une personne à la fois socialement handicapée et passionnée par des sujets liés à la science et aux techniques). Неолексема *globish* (anglais décaféiné) часто вживається в

сучасній пресі: *Parlez-vous le **globish**? Avec un vocabulaire d'à peine 1 500 mots, le «**globish**», ou «anglais décaféiné», est devenu la langue véhiculaire planétaire. Dans *The Guardian*, l'écrivain Robert McCrum analyse l'avènement de ce nouveau dialecte du XXIe siècle [BLM 2010]; *Parlera-t-on encore Anglais dans cinq ans? C'est la question bien plus ennuyeuse que je me poserais. Le quart de la population mondiale, les revues internationales, les informations, et tout? C'est vrai. C'est même ma langue de travail ordinaire. Ce qui est certain, c'est que ce n'est pas de l'anglais. On l'appelait il y a peu le **Globish**. C'était assez juste: langue globale, avec des concepts simplifiés, du genre binaire [LF 2010]; *La France à l'heure du «**globish**». L'anglais représente au moins 90% de l'enseignement des langues en entreprise, comme l'a montré le récent salon Expolangues 2011 de Paris. Le «**globish**», dénominateur commun de la mondialisation?* [SC 2011].**

Менш чисельну групу складають запозичення, які мають у французькій мові синоніми-дублети: *un spectacle en solo* (one-man-show), *un mécène* (sponsor), *une réunion bilan* (debriefing), *un buffet matinal* (brunch), *un bar à volonté* (open-bar), *un gratin mondain* (jet set) [ТР 2012].

Посилення взаємодії мов в умовах зростання ролі культурних та економічних зв'язків між народами призводить до утворення особливого фонду інтернаціональних слів.

Безумовно, значно інтенсивнішими темпами відбувається процес розширення словникового складу французької мови за рахунок неологізмів, створених із власних мовних ресурсів. Найпродуктивнішими словотвірними процесами в сучасній французькій мові, на думку романістів [Скуратов 2006; Чернышова 2009; Щербакова 2010], є такі:

1. *Суфіксація*. На сучасному етапі розвитку французької мови активно сприяють утворенню нових слів суфікси **-tion**, **-iser**, **-erie**, **-isme**, **-iste** та ін.; наприклад: *confessionnalisation* (fait de confessionnaliser, de donner un caractère confessionnel à quelque chose); *ethnïciser* (donner, attribuer un caractère ethnique; interpréter un fait, un événement sous un angle ethnique), *flexitarisme* (alimentation qui fait la part belle aux végétaux, aux légumineuses et aux céréales), *hyperbolisme* (emploi abusif de l'hyperbole), *libertarianisme* (doctrine politique prônant

un libéralisme jusnaturaliste, posant la liberté individuelle et le principe de non-agression comme principes moraux fondamentaux du droit nature), *hospitaliste* (médecin qui se spécialise ou se concentre sur la médecine hospitalière), *guérillériste* (activiste d'une guérilla), *saladerie* (service de restauration rapide proposant salades, sandwichs, boissons à consommer sur place ou à emporter).

Суфікси *-ien*, *-iste*, *-esque* (*libertarien*, *hoministe*, *bloguesque*)

I. Чернишова виокремлює як найпродуктивніші в утворенні суфіксальних прикметників [Чернышова 2009, с. 127].

2. *Префіксація*. Аналіз префіксальних новотворів показує, що найпродуктивнішими префіксами вважаємо *cyber-*, *hyper-*, *multi-*, *bio-* та ін.: *cyberespionnage*, *hyperterrorisme*, *multilocalité*, *bioproduction*. Префіксальні утворення в сучасній французькій мові детально розглядаються в статті І. Щербакової [Щербакова 2010, с. 170–173].

3. *Парасинтез*: *hyperconsommation* (une consommation excessive), *coéducation* (éducation en commun), *multi-équipement* (plusieurs télévisions pour un même foyer), *rebilanter* (refaire le bilan médical d'un patient).

4. *Усічення*: *prolo* = *prolétaire*, *apéro* = *apératif*, *pub* = *publicité*.

5. *Скорочення*: *MIPS* (million d'instructions par seconde), *VPC* (vente par correspondance).

6. *Словоскладання*: *mégalo-métropole*, *magnéto-laserothérapie*, *cinéma-thérapie*, *ego-cuisine*.

7. *Телескопія*: *globésité* (globe + obésité)(obésité globale), *glamour* (mélange de glamour et d'humour), *Grexit* (mélange de Grèce + exit), *gréviculteur* (adepte de la culture de la grève, qui fait la grève pour la grève).

Перерозподіл між різними підсистемами всередині лексичної системи сучасної французької мови реалізується, головню, у вигляді двох лексико-семантичних процесів: між лексикою активного та пасивного запасів і між лексикою обмеженого вжитку та загальноновживаною.

Щодо процесів переходу лексичних одиниць з активного в пасивний запас, то вони відбуваються повільно, слова та значення зникають разом з реаліями, які вони позначали, як, наприклад, *chef* в значенні «tête», *gens* в значенні «domestiques», або вони стають

маловживаними та, зрештою, виходять з загальнорозмовної мови під впливом нових слів, наприклад: *Les feuilles vont choir. Je n'ai pas eu l'heure de lui plaire* [VLREN 2006, с. 50].

Протилежний за дією процес – перехід із пасивного в активний запас – менш характерний для французької мови. Проте, скажімо, сьогодні у французькій пресі все частіше функціонує слово *moult* (*moult, moulte, moults et moult*) у значенні «*beaucoup de, plusieurs*», яке з'явилося у мові в X-му ст. і вийшло з ужитку в XVI ст.: *Après moult essais, c'est décidé, je reprends le sport ... un jour (zumba, step, danse, gym). J'ai déjà fait du sport en salle dans ma vie. Je sais, après trois enfants cela ne se voit pas, il me reste quelques kilos à perdre* [HLC 2012].

Спостерігаємо також перерозподіл між лексикою обмеженого вжитку та лексикою загальноновживаною за рахунок переходу до класу загальноновживаних лексичних одиниць слів-термінів, що раніше відносилися до книжного різновиду літературної мови (*portail, clé USB, microprocesseur, grippe H1N1* та ін.), а також жаргонізмів, які представляють нелітературні форми існування національної мови (*footeux, ket, meuf*).

За міркуваннями деяких романістів, термінологія – особливий шар лексики, що володіє подвійним зв'язком. Така лексика корелює не тільки з окремими спеціальними науками і техніками, але й входить до складу загальної мови та підкоряється її законам. Термінологія – це відкрита система, що поповнюється за рахунок неологізмів і знаходиться у постійній взаємодії з загальноновживаною лексикою [Скуратов 2006, с. 50–57].

Зазначимо, що однією з рис сучасної мовної ситуації у Франції є підвищена частотність вживання у всіх сферах спілкування різних класів жаргонної лексики. Вагому частину складають словесні одиниці молодіжного жаргону. З появою Інтернету, величезної кількості електронного листування, sms-повідомлень, молодіжна лексика проникає у письмове мовлення. Під впливом реклами, яка для приваблення уваги споживачів прагне використовувати найяскравіші та найекспресивніші мовні засоби, і преси величезна кількість розмовних та жаргонних слів усталилась у мові та ввійшла до словників [Кривоносова 2010, с. 267].

Третій напрямок розвитку лексико-семантичної системи французької мови початку ХХІ ст. стосується зміни змісту словесних знаків, які можуть зачіпати семантичну структуру слова загалом або структуру окремого значення.

Стосовно семантичної структури слова, то зміни у плані змісту виявляються найчастіше як процеси семантичної реструктуризації, тобто зміни ієрархії значень у семантичній структурі слова, а також як процеси семантичної деривації, пов'язані з появою нових лексико-семантичних варіантів відомих у мові слів.

Таким чином, зміни, що відбуваються в лексичній системі французької мови, мають як кількісний, так і якісний характер. Кількісні зміни пов'язані з розширенням лексичного складу за рахунок утворення неологізмів із власних мовних ресурсів та поповнення французької мови запозиченнями. Якісні зміни пов'язані зі зміною змісту лексичних одиниць.

Процеси перерозподілу між активним та пасивним запасом, між лексикою обмеженого вжитку і лексикою загальноповживаною не можуть бути однозначно віднесеними до класу якісних чи кількісних змін. Слова у таких випадках залишаються у межах лексичного складу французької мови і тільки змінюють структуру семантики чи певні стилістичні характеристики, що підтверджує тезу про віднесення таких процесів до класу якісно-кількісних.

2.3. Неологізація як відображення загальної мовної еволюції

Сучасне суспільство безперервно вимагає оновлення словникового складу мови, і, щоб збагнути причини цих змін, доводиться немов би виходити за межі самої мови, «входити» в саму історію суспільства, історію культури, науки, мистецтва тощо. Нова парадигма мовної особистості [Караулов 1987, с. 23–56] визначає головним свободу набору репертуару засобів вираження, які пов'язуються з розкутістю мовців і навіть певною недбалістю.

Динаміка мови, її здатність до інновації уможливорює виконання складніших когнітивно-дискурсивних функцій, сприяючи відображенню у мовній свідомості явищ, що номінуються. Поступово